

рівності жінок і чоловіків. К.: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2000. – 56 с.

3. Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства. – К.: Український інститут соціальних досліджень, 2002. – 121с.

4. Грішнова О.А. Людський розвиток: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2006. – 308 с.

5. Економічна енциклопедія : У трьох томах. Т.3/ Редкол.: С.В.Мочерний (відповід. ред.) та інш. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2002. – 952с.

6. Інтеграція гендеру в національні державні програми. На прикладі виконання національного плану дій щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню гендерної рівності на 2001-2005 рр. К.: –Програма розвитку ООН в Україні, – 2006. – 90 с.

7. Мельник Т.М., Кобилянська Л.С.50/50: Сучасне гендерне мислення: Словник. – К.: К.І.С., 2005. – 280 с.

8. Статистичний аналіз анкет потерпілих від торгівлі людьми. АМР США – USAID.www.winrok.org.ua.

In the article the factors of influence are analysed on the processes of professional adaptation of womanish young people in the conditions of labour-market, ways and measures of introduction of state policy in the sphere of employment and payment of labour, directed on expansion of choice of professions of women, are offered, removal be – what displays of professional segregation.

Мачошак О.Р.

ОСВІТА ЯК СФЕРА ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ І ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

Комплексно висвітлено економічне значення освіти з позицій теорії людського капіталу. Охарактеризовано провідну роль держави у розвитку системи освіти та основні шляхи реформування цієї сфери.

Ключові слова: *освіта, людський капітал, система освіти, інвестиції.*

I. Вступ. Україна, як молода держава, особливо потребує людей освічених, талановитих, з новими ідеями і пріоритетами, бо їх знання є найнадійнішим джерелом добробуту, благополуччя та стабільності держави. Тільки особистість з високим рівнем освітнього потенціалу може стати повноцінним учасником державотворчих процесів. Саме освіта є передумовою довгострокового розвитку, основою прогресу суспільства, виступає фактором соціально-економічного розвитку нації та чинником прогресивних структурних зрушень в економіці України та зміцнення її авторитету і конкурентоспроможності на міжнародній арені.

Визначення пріоритетних орієнтирів і підходів до розвитку освіти в національній економіці неможливі без врахування значного підвищення її ролі у збагаченні людського капіталу.

Проблеми освіти як елемента людського капіталу, реформування і вдосконалення цього феномену є об'єктами великої кіль-

кості наукових досліджень як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, зокрема О.А. Грішнкової, І.С. Каленюк, Е.М. Лібанової, В.І. Куценко, О.С. Власюка, М.І. Долішнього та інших.

Незважаючи на існуючі наукові розробки, все ж актуальним залишається завдання теоретичного й концептуального переосмислення місця і ролі освіти у вітчизняній економіці, її соціально-економічному зростанні. Також подальшого глибокого вивчення потребує питання значимості самої освіти у розвитку людського капіталу.

II. Постановка завдання. Метою дослідження є визначення місця і ролі освіти в соціально-економічній системі України, обґрунтування доцільності інвестицій у цю сферу і визначення основних напрямів реформування національної системи освіти.

III. Результати. Вивчення освіти, її впливу на соціально – економічний стан суспільства в західноєвропейській економічній науці відбувалося здебільшого в руслі теорії людського капіталу, яка вже на початку 60-х рр. «прогнозувала», що розвиток освіти та відтворення інтелектуального потенціалу буде тим фактором, який знівелює натиск різного роду потрясінь на суспільство і людину зокрема. Прихильники концепції людського капіталу вважають, що освіта є важливішим засобом соціально-економіч-

ної політики держави, ніж трансфертні виплати, прогресивне оподаткування чи перерозподіл багатства [1, 77].

Через призму теорії людського капіталу освіта в багатьох країнах стала розглядатися як ключовий фактор економічного зростання, соціального і економічного благополуччя, система освіти посіла домінуючу позицію серед інших чинників розвитку людського капіталу. Завдяки теорії людського капіталу освіта стала розглядатися як:

- фактор забезпечення національної безпеки;
- чинник соціальної активності та мобільності;
- фактор цивілізованості суспільства;
- інструмент пом'якшення економічної нерівності та бідності;
- засіб боротьби з безробіттям;
- ключ до культурного зростання народу тощо.

Теорія людського капіталу сприяла зміні в ставленні до освіти, зокрема з точки зору її матеріального забезпечення. Завдяки їй витрати на освіту стали розглядатися як інвестиції, як важливе джерело економічного зростання, їхнє значення є таким же вагомих як і інших видів інвестицій. Процес навчання почав розумітися вже як певне нагромадження персоніфікованого капіталу людини.

Не дивлячись на те, що існують різні форми інвестицій в людський капітал, саме освіта є основним видом вкладення грошових ресурсів і одним із головних джерел примноження національного багатства. В освіті відбувається перетворення фінансового капіталу на людський, тобто грошові вкладення обертаються на такі результати розвитку людини, які є вигідні не тільки для самої людини, а й для суспільства в цілому. Причому ця вигода є більшою за витрати, які вже здійснені. Тому інвестування в освіту є найбільш вигідною формою розміщення капіталу, адже саме освіта є ключовим фактором зростання будь-якої держави. В Україні цей вид вкладень є інвестиціями в майбутнє. Ще Адам Сміт зазначав, що витрати на освіту чи навчання людини можна розглядати як капіталовкладення в її здатність заробляти в майбутньому, аналогічні вкладенням у речовий капітал [2].

Інвестиції в освіту відрізняються від інших видів вкладень і мають свої особливості:

- вони мають довгостроковий ефект;
- не приносять негайного результату;
- вимагають від людини прямої безпосередньої участі разом з витрачанням часу та сили;
- наявними є «втрачені заробітки», адже під час отримання освіти індивід не працює взагалі, або ж не має змоги весь час віддавати продуктивній діяльності;
- вимагають від суб'єктів інвестування регулярних витрат протягом цілого життя людини, що є потребою безперервної освіти;
- по мірі накопичення людського капіталу, його дохідність може зростати, а не знижуватися (як це характерно для фізичного капіталу). Освіта підвищує ефективність людини не тільки в якості працівника, але і в якості того, хто навчається, тобто прискорює і полегшує процес подальшого накопичення знань і навиків.

Система освіти, що регулюється і субсидується державою, створює запаси людського капіталу і чим вища цінність цього капіталу, тим більший економічний вигравш суспільства [3,83]. Освіта не може розглядатися як тягар на державному бюджеті і сфера, яка не пов'язана з економічним розвитком. Необхідне якісно нове бачення цієї сфери як однієї з компонент поступального розвитку держави. Україна знаходиться на шляху до цього, доказом чого є те, що за 2000 – 2005 роки затрати бюджету на освіту виросли більше ніж на 5 % від загальнодержавних і більше, ніж на 1,5 % від ВВП. При цьому абсолютний ріст склав більше 210 % (7871,1 млн.грн.). Ці дані відображено в таблиці 1 [4; 5].

Щодо наступних років, то за оптимістичним прогнозом обсяг фінансування освіти має бути збільшений у 2006 – 2009 рр. – до 6 %, у 2012 – 2015 рр. до 8 % ВВП [6, 81].

Крім держави, у світовій практиці фінансування освіти здійснюється за рахунок коштів самої людини що навчається, її сім'ї, державних і недержавних підприємств і організацій. Також держава має проводити стимулюючу політику по залученню інших джерел інвестування, зокрема сприяти розвитку змішаних, кредитних форм оплати навчання.

Вклад освіти в економічне зростання проявляється в наступних формах і названий вченими [7, 8] «ефектами»:

Таблиця 1
Витрати зведеного бюджету України на освіту, % ВВП

Рік	Доходи зведеного бюджету	Видатки зведеного бюджету	Видатки на освіту
2000	29,0	32,4	4,1
2001	27,6	28,6	3,8
2002	28,1	28,1	4,0
2003	25,2	25,2	4,0
2004	23,4	25,1	4,1
2005	24,2	24,4	5,7

а) «робочий ефект» виявляється в тому, що освіта підвищує продуктивність праці людини;

б) «розподільчий ефект» заключається в тому, що освіта розвиває і покращує підприємницькі навички людини – вона здатна ефективніше приймати рішення, якісно розподіляти наявні ресурси тощо;

в) «новаторський ефект» полягає в тому, що освіта сприяє прискоренню науково – технічного пошуку, швидкому і якісному впровадженню їх в життя.

В сучасному світі освіта – це важливий чинник, який визначає якість приватного життя і майбутнє суспільства в цілому. Іншими словами, освіта – це процес засвоєння, розширення й відтворення наукових знань, суспільного досвіду, культури; це соціально – економічні відносини між людьми, які виникають з приводу навчання, виховання, підготовки робочої сили; це все те, що створює особистість, що робить людину Людиною.

Метою освіти, згідно ЗУ «Про освіту» [9], є всебічний розвиток людини як особистості і найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, збагачення інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими працівниками.

Система освіти повинна ставити за мету задоволення потреб у освітніх послугах як окремої людини, так і суспільства в цілому. Роль освіти як системи зростає і водночас

потребує переосмислення, тому розвиток і вдосконалення національної системи освіти повинен визначатися як пріоритетний напрямок економічної політики держави, засіб покращення рівня життя населення та забезпечення високого рівня конкурентоспроможності вітчизняної економіки на світовому ринку. На думку класика теорії людського капіталу Г. Беккера, «економічне зростання історично було пов'язане з розширенням системи

освіти. Воно одночасно забезпечувало і премію за здобуті в ході навчання якості, і давало необхідні кошти, щоб оплачувати здобуття цих якостей» [8, 45].

Для забезпечення розвитку людського капіталу в Україні необхідно здійснювати процес реформування, модернізації сфери освіти, яка може і має виконувати роль визначального чинника соціально – економічного розвитку. Задля цього необхідно забезпечити:

- оцінку світового досвіду і підтримку національних пріоритетів в області розвитку освіти;
- стабільне зростання обсягу реального ВВП у кожному регіоні України;
- підвищення доходів населення;
- суттєве збільшення витрат на освіту з боку держави (в тому числі розвинути доступність кредитів на освіту);
- усунення формалізму і корумпованості освіти;
- формування соціального замовлення на професійну освіту;
- створення і впровадження єдиних державних стандартів змісту освіти;
- радикальний перегляд навчальних програм на всіх рівнях системи освіти;
- посилення контролю якості освіти;
- оновлення матеріально-технічної бази на всіх рівнях освітньої системи;
- розширення підготовки наукових кадрів найвищої кваліфікації (кандидатів та докторів наук) для науково – дослідної та педагогічної роботи в системі освіти;

– мотивування людей до здобуття високої освіти;

– створення багаторівневої національної системи безперервної освіти, яка забезпечує освіту «для всіх протягом цілого життя»;

– адаптацію національної системи освіти, із збереженням національної сутності, в європейський і світовий освітянський простір.

Реалізація зазначених заходів посилить євроінтеграційний вектор України, дозволить сформулювати мотиваційну модель, яка буде спрямована на примноження людського капіталу як окремої людини, так і всього населення.

IV. Висновки. Отже, важливою передумовою гармонійного і сталого розвитку України є надання належної уваги освіті, проблемам ефективного її фінансування, вдосконалення системи освіти, як головного активу людського капіталу, за напрямками, визначеними в цій роботі.

1. Капелюшников Р.И. Человеческий капитал // Критика современной буржуазной политической экономии. М.: Наука, 1977.

2. Wilson T. a. Skinner A.S. Essays on Adam Smith.- 1975.

3. О.А. Грیشнова Освіта і професійна підготовка як чинники економічного зростання // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. Економічні науки. – 2001 – № 3. – с.80-86.

4. Статистичний щорічник України за 2004 рік. – К.: Консультант, 2005.

5. Статистичний бюлетень Міністерства фінансів України. – 2005 рік.

6. Людський розвиток в Україні: 2004 рік (колектив авторів) / Щорічна науково-аналітична доповідь / За ред. Е.М. Лібанової.- К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2004. – 266 с.

7. Р.И. Капелюшников, И М. Албегова, Т.Г. Леонова, Р.Г. Емцов, П. Найт Человеческий капитал России: проблемы реабилитации // Общество и экономика.– 1993. – № 9-10.– с. 3-14.

8. Беккер Г. Экономический анализ и человеческое поведение – М.: Начала – пресс, 1993 – Т.1, вып 1.

9. Закон України «Про освіту» // Освіта України.– 1999. – 7 липня. – с.4.

The economic value of education is complex reflected from positions of theory of human capital. Also is described the leading role of the state in development of the system of education and basic ways of reformation of this sphere.

Михайлюк А.В.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРИКАРПАТТЯ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ

В даній статті досліджено сучасний стан соціально-економічного та демографічного розвитку Івано-Франківщини. В ній проаналізовано показники демографічного виміру: народжуваність, смертність та стан соціально- економічного розвитку, які в свою чергу мають досить вагомий вплив на формування нового покоління.

Ключові слова: соціально-економічне становище, демографічний розвиток, трудова міграція, безробіття, середньомісячна номінальна заробітна плата.

I. Вступ. Після здобуття незалежності Україна пройшла дуже важку соціально-економічну кризу, протягом якої критично зменшився рівень життя людей і погіршилися всі без винятку економічні показники. З 1999р., за офіційними даними, почалося економічне зростання. Проте і сьогодні для більшості

українців їхнього доходу не вистачає навіть для першочергових потреб: продукти харчування, оплати житла, медичного обслуговування, придбання одягу та відпочинку. Опитування з'ясувало, що у двох третин українців середній дохід на душу населення у вересні 2005 року був нижчий за встановлений прожитковий мінімум. Це – ознака масової бідності та зубожіння. Обмеженість у фінансах перш за все не дозволяє людям придбати речі довгострокового користування (77%) та відпочити(76%).

II. Постановка завдання. У рамках даного дослідження провести аналіз соціально-економічного стану населення Івано-Франківської області. Дослідити демографічні показники, показники професійної підготовки, продуктивної зайнятості, житлового забезпечення та показники в сфері охорони здоров'я.

III. Результати. На думку експертів, основними чинниками нашої базової соціально-